

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ
НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Виконала:

студентка 614з групи

спеціальності 016 Спеціальна освіта

Освітня програма: Спеціальна освіта

Поліщук Г. В.

Керівник:

кандидат біологічних наук,

доцент Голуб Н. П.

Рецензент:

доктор педагогічних наук,

професор Малишевська І. А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	9
1.1. Педагогічна технологія як засіб організації освітнього процесу.....	9
1.2. Методи педагогічної діяльності як компоненти освітніх технологій.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	31
2.1. Особливості застосування педагогічних технологій та методів навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	33
2.2. Ефективність впровадження педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» в інклюзивних класах	44
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні одним із пріоритетних завдань української державної політики в галузі освіти є створення універсального безбар'єрного середовища, яке забезпечить повноцінне включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в навчально-виховний процес. Інклюзія як принцип організації освіти є соціально-педагогічним явищем. У цьому зв'язку інклюзія спрямована не на зміни або виправлення конкретного учня, а на адаптацію навчального та соціального середовища до його можливостей.

Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, Концепція «Нова українська школа» відкривають нові перспективи для реалізації особистісного потенціалу кожного учня в інклюзивному класі.

У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, пріоритетними завданнями залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу та створення інклюзивного освітнього середовища.

Кожна дитина наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Завдання Нової української школи (НУШ) – допомогти розкрити та розвинути здібності кожного школяра, в тому числі учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти. Процес упровадження інклюзивного навчання має інноваційний і творчий характер, оскільки пов'язаний із постійним пошуком досконаліших та ефективніших способів організації навчання з урахуванням особливостей освітніх потреб його учасників.

Чіткість і структурованість навчального процесу в інклюзивних класах забезпечить уникнення методу «проб і помилок» при роботі з дітьми з ООП.

Без знання технологічних підходів, принципів і конкретних методик роботи з такими дітьми є неможливими планування, організація та здійснення інклюзивного навчального процесу.

Сьогодні в Новій українській школі навчаються діти з найрізноманітніших груп, багато з них мають особливі освітні потреби. Це не лише учні з обмеженими можливостями, а й учні, які мають порушення поведінки, діти з іншого культурного та мовного середовища, ті, кого незалежно від причини зараховують до групи ризику. Відтак, курикулум має орієнтуватися на всіх учнів, враховувати їхні потреби та надавати кожному можливість досягти успіху. Зважаючи на це, більшість інновацій у практиці навчання та в розробці навчально-методичного забезпечення мають створити оптимальні умови навчання кожної дитини молодшого шкільного віку, враховуючи індивідуальні освітні та інші потреби, використовуючи особистісний та диференційований підходи.

Сучасна система спеціальної освіти характеризується процесами модернізації всіх її структурних компонентів, а саме, це стосується освітніх стандартів, освітніх технологій, навчальних програм, методів організації навчального процесу та принципів взаємодії учасників освітнього процесу. Основою інклюзивної освіти є врахування індивідуальних особливостей дітей, різноманітності їхніх освітніх потреб, можливостей, інтересів. У зв'язку з цим виникає потреба змінити методи, форми, засоби і технології навчання.

Державний стандарт початкової освіти змінює зміст, результати навчання та методики викладання. Він передбачає партнерство між учителем та учнями, підтримку дітей, розвиток у них критичного мислення, самоповаги і впевненості в собі. Вчителі початкових класів мають доброзичливо ставитися до учнів як до особистості та позитивно – до їх зусиль, навіть якщо ці зусилля поки що не дали бажаного результату.

Об'єктом вивчення традиційної моделі методики викладання навчальних предметів є зміст, методи, засоби та форми організації навчання, які послідовно розглядаються у процесі проходження того чи іншого

методичного курсу. Зазначений курс передбачає ознайомлення із цими основними поняттями, їхньою роллю, змістом, особливостями використання в сучасній Новій українській школі.

Основна мета навчального предмета «Я досліджую світ» – формування соціального досвіду школярів, усвідомлення ними елементарної взаємодії в системі «людина – природа – суспільство», виховання морального й екологічно обґрунтованого ставлення до середовища проживання і правил поведінки в ньому.

На сьогодні немає єдиного розуміння поняття «педагогічна технологія». Це поняття розуміють як:

- проєкт певної педагогічної системи, що може бути реалізована на практиці (В. Беспалько, О. Пометун);

- суму науково обґрунтованих прийомів виховного впливу на людину чи групу людей (Н. Щуркова);

- впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, що інструментально забезпечують отримання діагностованого та прогнозованого результату в умовах постійно змінюваного освітньо-виховного процесу (В. Сластьонін).

Розкриття змісту поняття «педагогічна технологія» відображено і в працях відомих науковців В. Беспалька, Л. Буркова, І. Дичківської, М. Кларіна, В. Кукушкіна, В. Монахова, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Селевка, М. Чошанова, Л. Ярошук.

Найбільш відомі автори сучасних педагогічних технологій серед зарубіжних науковців – Дж. Керолл, Б. Блум, Д. Брунер, Д. Хамблін, Г. Гейс, В. Коскарелли.

Педагогічні технології інклюзивного навчання розкрито в наукових дослідженнях Г. Гончаровської, Дж. Деппелер, Т. Лормана, О. Мартиняк, О. Нагорної, О. Цимбала, Д. Харві.

Принципи співпраці педагогів та учнів в інклюзивному навчанні висвітлено у працях В. Бондаря, В. Засенка, Т. Захарчук, Б. Ріп, Д. Мітчела.

Виникає потреба в удосконаленні освітніх програм, які визначатимуть мету, завдання навчання молодших школярів, у забезпеченні освітнього процесу сучасним технічним, дидактичним матеріалом, у розробках новітніх технологій, використанні ефективних методів і прийомів організації успішного освітнього процесу відповідно до вимог часу.

Головними та основними цілями вивчення інтегрованого курсу в сучасних умовах є ознайомлення з формуванням, розвитком та вдосконаленням предметних та ключових компетентностей учнів і використання основного із засобів – діяльнісного методу. При цьому включаються методичні компетентності здатності до реалізації тієї чи іншої шкільної освітньої програми. Разом з цим не ігноруються елементи традиційної методики.

Актуальність та недостатня розробленість даної проблеми зумовили вибір теми нашого **наукового дослідження** «Педагогічні умови застосування педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ».

Мета дослідження: вивчити ефективність застосування педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» при формуванні загальнонавчальних понять в умовах інклюзивного навчання.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні **завдання дослідження:**

1. На основі теоретичного аналізу методичних джерел уточнити поняття «педагогічні технології», «технології навчання» та «методи навчання».
2. Визначити педагогічні умови використання педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета « Я досліджую світ».
3. Вивчити стан формування загальнонавчальних понять у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

4. Визначити ефективні педагогічні технології та методи навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» для формування загальнонавчальних понять в умовах інклюзивного навчання.

Об'єкт дослідження – процес використання педагогічних технологій та методів навчання у початковій школі.

Предмет дослідження – особливості використання педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: теоретичні (методи аналізу, систематизації та узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури); емпіричні (спостереження за навчальним процесом, самостійна робота, порівняння та підбір оптимальних педагогічних технологій і методів навчання, експеримент, який містить констатувальний, формувальний та контрольний етапи).

Експериментальна база.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Ольгопільського закладу загальної середньої освіти Ольгопільської сільської ради Гайсинського району Вінницької області.

Теоретичне значення дослідження полягає у впровадженні педагогічних технологій та методів навчання у навчальний процес закладів загальної середньої освіти з інклюзивними класами. У процесі наукового експерименту встановлено особливості впровадження педагогічних технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». У ході дослідження вивчалися особливості використання новітніх технологій з метою формування загальнонавчальних понять у дітей молодшого шкільного віку. Отримані у ході експериментального дослідження результати дають змогу доповнити наукові дані про особливості впровадження педагогічних технологій у навчальний процес закладів загальної середньої освіти в умовах інклюзії.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання педагогічних технологій у навчальному процесі закладів загальної середньої освіти в умовах інклюзивного навчання.

Результати наукового дослідження можуть бути використані для професійної підготовки студентів для роботи в умовах інклюзивної освіти. Отримані надбання можуть знайти застосування під час проведення вебінарів, семінарів та тренінгів на курсах післядипломної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження представлені на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Сімейно-центровані практики: тенденції, проблеми та перспективи розвитку» (м. Умань, 20 жовтня 2022 року).

Публікації автора за темою дослідження.

1. Поліщук Г. С. Особливості ефективного використання педагогічних технологій в умовах інклюзивного навчання. *Сімейно-центровані практики: тенденції, проблеми та перспективи розвитку* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Умань, 20 жовтня 2022 року). С. 79–81.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг наукової роботи – 81 сторінка друкованого тексту. Робота містить дві таблиці та один рисунок.

Теоретичне і практичне дослідження проблеми застосування педагогічних технологій і методів навчання у навчальному процесі початкової школи дало змогу зробити наступні висновки:

1. Аналіз літературних джерел засвідчує, що на сьогодні відсутнє єдине визначення поняття «педагогічна технологія», однак більшість фахівців об'єднують їх чотирма важливими положеннями: планування навчання й виховання для досягнення бажаного результату; програмування навчального процесу як послідовності дій учителя й учня; порівняння результатів навчання й виховання з результатом навчально-виховного процесу (моніторинг), також й під час підбиття підсумків; корекція результатів на будь-якому етапі навчального процесу.

У цьому зв'язку під педагогічною технологією розуміємо упорядковану систему дій, виконання яких сприяє гарантованому досягненню педагогічних цілей.

Поняття «технологія навчання» відображає конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмету, курсу, теми.

Метод навчання – це впорядкований спосіб діяльності вчителя й учнів, спрямований на ефективне розв'язання навчальних завдань.

2. Визначені педагогічні умови для ефективного використання педагогічних технологій та методів навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» в умовах інклюзивного навчання:

- визначення безбар'єрного середовища, в якому безпосередньо відбувається навчальний процес;
- розвиток технологічної компетентності учителів;
- розвиток пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку;
- поєднання репродуктивних і активних методів навчання як компонентів педагогічних технологій за умови забезпечення пріоритету практичної діяльності з використанням спостережень та експерименту;

– відповідне матеріально-технічне й програмне забезпечення навчального процесу та врахування індивідуальних особливостей учнів інклюзивного класу.

– компетентний психолого-педагогічний супровід молодших школярів у навчальному процесі.

3. Вивчений стан формування загальнонавчальних понять у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Аналіз результатів констатувального експерименту засвідчив середній та низький рівень формування загальнонавчальних понять у експериментальному та контрольному класах на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Встановлено, що у навчальному процесі для формування загальнонавчальних понять в інклюзивних класах загальноосвітньої школи мають бути використанні сучасні інтерактивні, спеціальні та інклюзивні технології навчання.

У доборі методів та педагогічних технологій навчання в інклюзивних класах доцільно враховувати вікові та індивідуальні особливості молодших школярів, їх рівень інтелектуального розвитку та належність до нозологічної групи.

4. Визначені ефективні педагогічні технології та методи навчання на уроках навчального предмета «Я досліджую світ» для формування загальнонавчальних понять в умовах інклюзивного навчання.

Найпродуктивнішими були технології рівневої диференціації, функціональної диференціації, соціальні технології, технології спільного викладання та здоров'язберезувальні. Вони базуються на використанні загальних і спеціальних методів навчання та спрямовані на формування соціальних навичок через наслідування, формування загальнонавчальних понять, основ здорового способу життя, організацію основних видів активності у навчанні.

Результати впровадження педагогічних технологій та спеціальних методів навчання у навчальний процес початкової школи вказують на значне покращення кількісних та якісних показників в експериментальному класі на контрольному етапі експерименту, що свідчить про ефективність виділених нами педагогічних технологій і методів навчання.

Вважаємо, що лише комплексне використання технологій навчання в організації освітнього процесу створить можливості для організації навчальної діяльності на високому рівні, успішного досягнення очікуваних результатів та підвищення якості інклюзивної освіти.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання складної багатопланової проблеми. Перспективи подальших наукових досліджень передбачають вивчення проєктивної діяльності у закладах спеціальної освіти.

